

ב-לד אומר רבי יוחנן: מי ששמע תשע תקיעות, שלשה סדרים של שלש תקיעות, ובכל סדר "תקיעה תרועה ותקיעה" [ובסך הכל תשע תקיעות, כולל תרועות],⁽⁶⁷⁾ אפילו שמע תקיעות מפורזות בתשע שעות ביום – יצא. ואף על פי שאין התקיעות רצופות זו אחר זו.

תניא נמי הכי: שמע תשע תקיעות אפילו היו מפורזות בתשע שעות ביום – יצא.

ואם שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד,⁽⁶⁸⁾ תקיעה מזה ותרועה מזה – יצא.

כי בדבר החביב על האדם הוא מסוגל לשמוע שני קולות כאחד, אפילו כשהם יוצאים משני בני אדם.⁽⁶⁹⁾

ואפילו השומע תשע תקיעות בסירונין, שאין התקיעה והתרועה רצופים זה אחר זה, אלא בהפסקות.⁽⁷⁰⁾ ואפילו אם היה הסירוג כל היום כולו – יצא.

67. רבי יוחנן מונה 9 תקיעות לדין דאורייתא, אבל לאחר תקנת רבי אבהו שיש שלשה סדרים שלשה פעמים הרי אלו 27. [ריטב"א בסוף לד א ועיי"ש עוד].

68. כך תיקן רש"י את גירסת הספרים שהיתה לפניו. אבל גירסת הספרים מלכתחילה היתה כך: "מתשעה בני אדם כאחד לא יצא". ורש"י תמה על זה: הרי לעיל [כז א] הגמרא הסיקה שתרי קלי [שתי קולות] משני אנשים, נשמעים, בשופר שהוא מצוה חביבה. ואם כן מדוע אם שמע מתשעה כאחד לא יצא?

ולפיכך הגיה רש"י את הספרים: "מתשעה בני אדם כאחד תקיעה מזה ותרועה מזה יצא". אבל תוספות כתבו שאם שמע תשע תקיעות כאחת לא יצא, ואף על פי ששני קולות נשמעים, בכל זאת צריך שיתקע תקיעה לפני התרועה ותקיעה לאחריה, וכאן הלא היו כולם בבת אחת, וכן פסק הרמב"ם [שופר ג ו], וכן פירשו הראשונים בסוגיתנו.

69. הגמרא לעיל כז א.

70. רבי יוחנן כבר אמר "שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא". והרי זה סירונין! ומדוע רבי יוחנן חוזר על כך שנית?

לא תקעו בכל ברכה תשר"ת תש"ת ותר"ת כדי לצאת מידי ספק?

ולדברי בה"ג ניחא, מאחר ויצאו ידי חיוב דאורייתא בתקיעות מיושב, לא תיקנו תקנת רבי אבהו גם בברכות. שהרי זה טורח על הציבור, ומעיקר הדין יוצאים בכל מיני התרועות. [רשב"א ר"ן ריטב"א ועיי"ן ר"ף].

אבל מדברי תוספות נראה שספיקו של רבי אבהו הוא ספק דאורייתא, האם תרועה היא שברים או תרועה או שניהם יחד. וכן כתב הרמב"ן במלחמות. [וכן הביא הריטב"א בשם יש אומרים ע"ש בר"ה ונשאל רב האי].

ולפיכך הנהיג רבנו תם לתקוע תשר"ת במלכויות ובזכרונות ובשופרות, [ולא חש להפסק שבין תקיעה לתרועה. עיין תוספות וריטב"א בשם רבנו תם].

להלכה: בשלחן ערוך [תקצב א] כתב שנהגים לעשות תשר"ת למלכויות, תשר"ת לזכרונות, ותר"ת לשופרות, כמנהג הקדום שהובא בראשונים.

והרמ"א כתב כדברי רבנו תם. שתוקעים תשר"ת בכלם.

והמשנה ברורה הביא את דברי השל"ה, שהמובחר לתקוע תשר"ת תשר"ת תר"ת בכל ברכה. אך במקום שנהגו כהרמ"א אין לשנות.

יוחנן, והוה קרי קריאת שמע. רבי אבהו הלך מאחורי רבי יוחנן וקרא קריאת שמע.

כי מטא למבואות מטונפות אישתיק, וכאשר הגיע למבואות מטונפות שתק והפסיק לקרוא, מפני שלדעת רבי אבהו אסור לקרוא קריאת שמע במבואות המטונפות [ברכות כד ב].

בתר דחליף, לאחר שעבר מהמבואות המטונפות, אמר ליה רבי אבהו לרבי יוחנן: מהו לגמור! האם אני יכול להמשיך את קריאת שמע מהמקום שהפסקתי ולגמור אותה, או שעלי לחזור ולקרוא מן ההתחלה.

אמר ליה רבי יוחנן: אם שהית בהפסקה כדי לגמור את כולה — חזור לראש!

ומכאן, שאף רבי יוחנן עצמו סובר שאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. וחוזרת השאלה: היאך אמר רבי יוחנן שהתוקע תשע תקיעות בתשע שעות יצא?

ומתריצין: לעולם רבי יוחנן עצמו סובר שאף אם שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר.

והכי קאמר ליה רבי יוחנן לרבי זירא:

לדידי — לא פכירא לי.

אני אינני סובר כמוך, במה שהפסקת לקרוא במבואות המטונפות.

אלא לדעתי, הקורא את שמע והגיע למבואות מטונפות מניח את ידו על פיו וממשיך לקרוא [כמבואר בברכות כד ב].

ומאחר שרבי יוחנן אמר שמע תשע תקיעות בתשע שעות יצא. נמצא שיש שהות של שעה שלימה בין התקיעה לתרועה, וכן בין התרועה לתקיעה שאחריה, ואף על פי כן יצא.

ותמהינן: זמי וכי אמר רבי יוחנן הכי כך?!

והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: בקריאת ההלל ובמגילה, אם הפסיק באמצע קריאתו, ושהה כדי לגמור את כולה — חוזר לראש הקריאה!

ואם כן, גם התוקע בשופר והפסיק באמצע הסדר בין תקיעה לתרועה, אם שהה כדי לגמור את כל הסדר צריך לחזור לראש!

ומתריצין: לא קשיא:

הא, זה שאמר רבי יוחנן השומע תשע תקיעות בתשע שעות יצא — דידיה, זו דעתו שלו.

ואילו **הא,** מה שאמר השהה בקריאת ההלל והמגילה כדי לגמור את כולה חוזר לראש — דרביה, זו היא דעת רבי שמעון בן יהוצדק, רבו.

ותמהינן: וכי דידיה לא?!

וכי מה שאמר רבי יוחנן בשם רבו [שאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש], זו אינה דעתו שלו?!

והא יש להוכיח שאף רבי יוחנן עצמו סובר כך, מהמעשה דלהלן:

רבי אבהו הוה שקיל ואזיל בתריה דרבי

ונראה, שיש חידוש בכך שאף על פי ששמע את אותן סירוגין מתשעה בני אדם נפרדים, יצא.

ואף, במה ששאלת "מהו לגמור" אינני סובר כמורך, שהרי מדבריך יש להבין, שלדעתך המפסיק באמצע קריאתו צריך לחזור, אלא שאתה מסופק מהו שיעור ההפסקה המחייב לחזור לראש. ואילו אני סובר שלעולם אין המפסיק בקריאתו חוזר לראש.

אבל, לדירדך, ששאלת אם צריך לחזור, משמע **דסבירא לך** שהמפסיק בקריאתו חוזר, ושאלת מהו השיעור המחייב לחזור לראש?

התשובה לשאלתך: **אם שהית כדי לגמור את כולה** הרי זה הפסק. וחזור לראש.⁽⁷¹⁾

ועתה הגמרא מביאה ברייתא, הדנה באדם היודע לתקוע רק חלק מן התקיעות ולא

כולן. וכן במי שאינו יודע את כל שלשת הברכות [מלכיות זכרונות שופרות], האם יתקע ויברך את מה שהוא יודע:

תנו רבנן:

בתעניות [שבשאר ימות השנה] היו מוסיפים בתפלת שמונה עשרה עוד שש ברכות. ואחרי כל ברכה מאותן שש ברכות, תקעו תקיעה, תרועה, ותקיעה, כמבואר במסכת תענית.

ואותן **תקיעות** שתוקעים בתעניות, **אין מעכבות זו את זו**, שאדם שידע לתקוע תקיעה ולא תרועה [או להיפך] יתקע את אשר הוא יודע.

[ואילו בתחילה רבי יוחנן דיבר כשמע את כל התקיעות מאדם אחד אלא ששמען לסירוגין]. ולפיכך חזר רבי יוחנן ואמר, שאם שמע את התקיעות מתשעה בני אדם יצא אפילו אם שמען לסירוגין.

71. כך פירש רש"י. וכן הבינו הר"ף [ברכות יד ב] והרמב"ם [קריאת שמע ב יב]. ופסקו להלכה כרבי יוחנן שאף מי ששהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש.

אבל, תוספות כתבו במסכת ברכות [כב ב ד"ה אלא], שאף לדעת רבי יוחנן אם שהה מחמת אונס, כגון שהיו מי רגלים שותתין על רגליו [והיה אסור לו לקרוא קריאת שמע], חוזר לראש. אבל אם שהה מרצונו, אין זה נחשב הפסק, ואינו חוזר לראש. ולפיכך אם שמע תשע תקיעות בתשע שעות והפסיק שלא מחמת אונס, יצא.

וכך אמר רבי יוחנן לרבי אבהו: "לדידי לא סבירא לי" — שצריך להפסיק לקרוא קריאת שמע במבואות המטונפות, ולכן אילו היית סובר

כמותי, אזי אפילו אילו היית מפסיק לא היית צריך לחזור לראש, שהרי זו הפסקה שלא מחמת אונס. אבל — "לדירדך דסבירא לך" — שצריך להפסיק לקרוא במבואות מטונפות, אם כן הפסקת מחמת אונס, [שהרי לדעתך לא יכולת לקרוא שם], ולפיכך עליך לחזור לראש. [וכן כתב הרשב"א שם בשם הראב"ד וכן פסק הרא"ש שם].

להלכה: בשלחן ערוך [או"ח סה א] פסק דעת הר"ף והרמב"ם. שאם שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש. ואפילו אם שהה מחמת אונס.

והרמ"א שם פסק כדברי תוספות שאם השיהוי היה מחמת אונס חוזר לראש.

ולפי זה כתב מגן אברהם בהלכות תקיעת שופר [תקפ"ח ב] שמי ששהה בתקיעות מחמת אונס כדי לגמור את כולן, חוזר לראש, וכתב המשנה ברורה שהיינו דוקא באונס מחמת גופו של האדם או מקומו, אבל אם לא היה לו שופר וכיוצא בזה אינו חוזר. [ועיין בביאור הלכה שם].

ומדייקינן: **טַעמָא דְלֵא הוּא לִיה שׁוֹפֵר מְעִיקְרָא**, משמע ממשנתנו שהטעם שתוקע שלא על סדר התפילה הוא משום שלא היה לו שופר בשעת התפילה.

הא הוּא לִיה שׁוֹפֵר מְעִיקְרָא, מכלל שאם היה לו שופר בשעת התפילה, **כִּי שִׁמְעַתְּ לְהוּ — אַסְדֵּר בְּרִכּוֹת שִׁמְעַתְּ לְהוּ**. עליו לשמוע את סדר התקיעות על סדר הברכות [מלכיות זכרונות ושופרות].

רַב פּפָּא בְּר שְׁמוּאֵל קָם לְצִלוּי, עִמַּד לְהַתְפַּלֵּל מוֹסֵף בִּיחִיד.

אִמְר לִיה לְשִׁמְעִיה, אִמְר לְשִׁמְשׁו: כִּי נַחֲרִנָּא לָךְ, כִּאֲשֶׁר אֲנִי אֲרַמְזוּ לָךְ בְּקוּלִי שְׁסִימְתִּי בְּרַכָּה [מברכות מלכיות זכרונות ושופרות] — **תְּקַע לִי כְמוֹ שֶׁתְּקַנְנוּ חֲז"ל לְתַקּוּעַ עַל סֹדֵר הַבְּרִכּוֹת**.

אִמְר לִיה רַבָּא: לֹא אִמְרוּ חֲכָמִים לְתַקּוּעַ עַל סֹדֵר הַבְּרִכּוֹת, אֲלֵא בַּחֲבֵר עֵיר בַּחֲבוּרָה שֶׁל הַצִּיבוּר, בְּעִשְׂרָה אֲנָשִׁים.

אבל יחיד — גומר את תפילתו, ואחר כך תוקע את כל התקיעות יחד.

תְּנִיא נְמִי חֲבִי כְּדַבְּרֵי רַבָּא:

כְּשֶׁהוּא שׁוֹמְעֵן לְתַקּוּעוֹת הַשׁוֹפֵר, צְרִיךְ שִׁיְהִיה:

א. **שׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּדֵר שֶׁל הַתַּקּוּעוֹת שֶׁהַתְּקִין**

וכן, אותן שש ברכות שמוסיפים בתפלת התעניות אין מעכבות זו את זו, ואם אינו יודע לומר את כל הברכות, יאמר את אשר הוא יודע. (72)

אבל תקיעות של ראש השנה, וברכות מלכיות זכרונות ושופרות של ראש השנה, ושל יום הכיפורים של היובל — מעכבות זו את זו. ואם יודע לתקוע תקיעה ולא תרועה, או להיפך, לא יתקע כלל.

וכן אם אינו יודע לברך את כל הברכות לא יברך את מקצתן. (73)

והוינן בה: **מֵאֵי טַעמָא?** מדוע ברכות ראש השנה ויום הכיפורים מעכבות זו את זו ודינן שונה מברכות תענית? (74)

ומשינן: **אִמְר רַבָּה: מִפְּנֵי שִׁישׁ לָהֶם סֹדֵר שָׁבוּ מֵרְצִים שֶׁלִּשְׁתֵּם יַחַד, שֶׁכַּךְ אִמְר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִמְרוּ לְפָנֵי בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה: מְלַכּוּת, זְכוּרונות ושופרות:**

מְלַכּוּת — כְּדִי שֶׁתְּמַלִּיכוּנִי עֲלֵיכֶם.

זְכוּרונות — כְּדִי שִׁיבֵא לְפָנֵי זְכוּרונֵיכֶם לְטוֹבָה.

ובמה? בשופר [ולכן אומרים שופרות].

שנינו במשנה: **מִי שֶׁבִירַךְ מְלַכּוּת זְכוּרונות ושופרות בתפלת המוסף. ואחר כך נתמנה [הזדמן] לו שופר — תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים**.

72. זה. ועיין היטב ברא"ש.

73. ר"ן. עי"ש וברא"ש.

74. ריטב"א.

72. ר"ן, רא"ש. ומרש"י משמע שהכוונה שאם בירך ולא תקע יצא. אבל אי אפשר ליישב זאת בלשון הברייתא. ואף המשך המשנה קשה לפי

רבי אבהו [א. תקיעה שברים תרועה תקיעה].
ב. תקיעה שברים תרועה. ג. תקיעה תרועה תקיעה].

וצריך שישמע תחילה תקיעה, אחר כך תרועה ותקיעה, ולא יקדים תרועה לתקיעה ראשונה.⁽⁷⁵⁾

ב. וזומען לתקיעות על על סדר ברכות [תשר"ת למלכויות, תש"ת לזכרונות, ותר"ת לשופרות].

במה דברים אמורים, כשזומען בחבר עיר, במנין.

אבל אם אדם מתפלל שלא בחבר עיר, שלא בציבור — שומען על הסדר, כפי שסדרו חז"ל שלש סדרות, ובכל סדר תקיעה תרועה ותקיעה [תשר"ת, תש"ת, תר"ת].

ושומען שלא על סדר ברכות [מלכויות זכרונות ושופרות], אלא תוקע אחר תפלת מוסף, תשע תקיעות זו אחר זו.

ג. ויחיד שלא תקע בעצמו — חבירו תוקע לו להוציאו ידי חובתו.

ויחיד שלא בירך את הברכות שבתפילה — אין חבירו מברך עליו להוציאו ידי חובתו, אם הוא בקי בעצמו.⁽⁷⁶⁾

ד. ומצוה שבתוקעין [דהיינו תקיעת השופר] יותר חשובה מן המברכין. ממצות ברכות התפילה.

כיצד?

אם היו לפניו שתי עיירות.

באחת תוקעין, ובאחת מברכין — הולכין למקום שתוקעין כדי לצאת מצות תקיעת שופר דאורייתא, ואין הולכין למקום שמברכין, היות שהברכות הם מצוה מדרבנן בלבד.

ומקשינן: פשיטא, פשוט ומוכן מאליו שעדיף לצאת ידי התקיעה. שהרי הא [התקיעה] דאורייתא, והא [התפילה] דרבנן. וודאי שמצוה דאורייתא חשובה יותר ממצוה דרבנן! ומדוע הוצרכה הברייתא להשמיענו דבר זה?

ומשנינן: לא צריכא, לא הוצרכה הברייתא להשמיענו דבר זה, אלא לומר לך, דאף על גב אם אירע:

דהא, ודאי, שאם ילך למקום שמברכים, ודאי יהיו שם עשרה אנשים והש"ץ יוציאם בברכות. ואילו הא, תקיעת השופר היא ספק, כי שמא כבר תקעו הציבור והלכו לבתיהם.

בכל זאת עדיף ללכת למקום שיתכן שיקיים שם מצוה דאורייתא, אף על פי שהוא ספק, מאשר ללכת למקום שודאי יקיים בו מצוה דרבנן.

שנינו במשנה: כשם ששליח ציבור חייב להתפלל בעצמו [שהרי אין אדם אחר מוציאו ידי חובה] — כך כל יחיד ויחיד חייב להתפלל בעצמו, ואינו יכול לצאת בתפילת הש"ץ [בין בראש השנה בין בשאר ימות השנה].

רבן גמליאל אומר: שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתן.

תניא: אמרו לו חכמים לרבן גמליאל: לדבריה, למה צבור מתפללין בלחש? הרי שליח צבור מוציאם בתפילתו!

אמר להם: כדי שבאותו הזמן אף השליח צבור יתפלל בלחש, להסדיר שליח צבור תפלתו.

כי בימיהם לא היו מצויים סידורים והתפללו בעל פה, והש"ץ היה מתפלל תחילה בלחש, כדי לחזור על תפלתו שתהא סדורה בפיו, ולא יתבלבל.

אמר להם רבן גמליאל: לדבריכם, למה שליח צבור יורד לפני התיבה? הרי כל יחיד ויחיד חייב להתפלל בעצמו!

אמרו לו: כדי להוציא את שאינו בקי, ואף על פי שאנחנו [חכמים] אמרנו שכל יחיד חייב להתפלל בעצמו, הדברים אמורים רק ביחיד הבקי בסדר התפילה. אבל מי שאינו בקי יוצא בחזרת הש"ץ.

אמר להם רבן גמליאל: מאחר ואתם מודים שהש"ץ מוציא את מי שאינו בקי, אם כן, כשם שמוציא את מי שאינו בקי — כך מוציא את הבקי!

אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן: לאחר שנחלקו חכמים על רבן גמליאל, חזרו בהם, ומודים חכמים לרבן גמליאל שהש"ץ מוציא אף את הבקי.

ורב אמר: עדיין היא מחלוקת.

שמעיה רבי חייא בריה דרבה בר נחמני את השמועה האמורה כאן. [מחלוקת רבי יוחנן ורב האם חכמים חזרו בהם].

אזל אמרה לשמעיה, הלך ואמר שמועה זו קמיה בפניו דרב דימי בר חיננא.

אמר ליה רבי חייא בריה דרבה בר נחמני לרב דימי בר חיננא: הכי אמר רב: עדיין היא מחלוקת.

אמר ליה, רב דימי ענה לרבי חייא: אף רבה בר בר חנה שאמר בשם רבי יוחנן: מודים חכמים לרבן גמליאל, נמי, הכי קאמר, כך הוסיף ואמר:

כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא, כאשר אמר רבי יוחנן דבר זה, אפליג, נחלק עליה ריש לקיש, ואמר עדיין היא מחלוקת.

ותמהינן על אשר אמרנו בשם רבי יוחנן שמודים חכמים לרבן גמליאל: ומי אמר רבי יוחנן הכי?! וכי יתכן שרבי יוחנן אמר כך?!

והאמר רבי חנה ציפוראה [מהעיר ציפורין] **אמר רבי יוחנן:** הלכתא כרבן גמליאל.

ומאחר שרבי יוחנן אמר "הלכתא" — מכלל דפליגי! מוכח שחכמים חולקים עליו!

שהרי, אם הכל מודים בדבר, אין צורך לפסוק הלכה בדבר זה!

ומתצינן: כי סליק רבי אבא מימי, כאשר לח-א רבי אבא הפליג בספינה לים [לארץ ישראל], וחזר, פירשה, פירש את דברי רבי יוחנן על פי מה ששמע מחכמי ארץ ישראל:

מה שאמר רבי יוחנן: מודים חכמים לרבן גמליאל — מדובר בברכות של ראש השנה, ושל יום הכיפורים שביובל, שאף הבקי יוצא ידי חובתו בחזרת הש"ץ. והטעם יבואר להלן.